

враховувати при укладанні цього договору, що складає предмет договору та в якій формі укладається договір франчайзингу. Особлива увага приділяється порядку реєстрації договору комерційної концесії та прогалини законодавства з цього приводу, які існують сьогодні.

Ключові слова: договір франчайзингу, комерційна концесія, праволоділець, користувач, франшиза.

Анотація

Смиланець І. П. Некоторые аспекты договора франчайзинга по законодательству Украины. — Статья.

В статье дается определение договора и цель заключения этого договора. Также рассматриваются проблемные вопросы заключения договора франчайзинга, а именно какие условия необходимо обязательно учитывать при заключении этого договора, что составляет предмет договора и в какой форме заключается договор франчайзинга. Особенное внимание уделяется порядку регистрации договора коммерческой концессии и пробелы законодательства по этому поводу, которые существуют сегодня.

Ключевые слова: договор франчайзинга, коммерческая концессия, правовладелец, пользователь, франшиза.

Summary

Smilyanets I. Some Aspects of Franchise Contract Under the Legislation of Ukraine. — Article.

The article defines the franchise contract and the purpose of entering into this contract. Also the article addresses to such problems of franchise contract like — what conditions must be accounted for the conclusion of this agreement, what is the subject of the contract and in what form must be the franchise contract. Particular attention is paid to the order of registration of the franchise contract, and gaps in legislation about this, that exists today.

Keywords: franchising contract, commercial concession, the user, the franchise.

УДК 347.27

А. Р. Чанишева

ПРЕДМЕТ ІПОТЕКИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Відповідно до частини першої ст. 5 Закону «Про іпотеку» предметом іпотеки можуть бути один чи декілька об'єктів нерухомого майна. При цьому у цивільному законодавстві України чітко не визначається перелік об'єктів нерухомого майна, що спричиняє проблеми у правозастосовчій практиці.

Метою статті є визначення змісту поняття нерухомого майна (нерухомих речей) як предмета іпотеки шляхом аналізу положень чинного законодавства.

Науково-теоретичною базою дослідження стали опубліковані твори науковців-юристів у галузях теорії права та цивільного права. Використовувались наукові праці російських науковців дореволюційного (до 1917 р.) періоду і фахівців у галузі цивільного права: М. М. Агаркова, С. М. Братуся, А. В. Венедиктова, Д. М. Генкіна, О. С. Йоффе, Л. А. Лунца, В. А. Тархова, Й. Б. Новицького, В. К. Райхера, К. А. Флейшиць, твори сучасних російських авторів у галузі цивільного права: М. Й. Брагінського, В. В. Вітрянського, А. А. Сергєєва, Є. О. Суханова, Ю. К. Толстого, праці українських вчених-цивілістів: Ч. Н. Азі-

мова, О. В. Дзери, О. С. Кізлової, І. І. Пучковської, Є. О. Харитоновна, О. І. Харитоновної.

В науковій і навчальній літературі автору не вдалося знайти глибокий аналіз проблеми поділу майна на рухоме та нерухоме. Більше того, автори наукових та навчальних видань ухиляються навіть від здійснення аналізу такого поділу майна на види при дослідженні об'єктів права власності. Цим і викликана актуальність теми дослідження.

Так, у навчальному посібнику «Право власності в Україні» класифікації та характеристиці об'єктів права власності не присвячений жоден із параграфів [1]. В одному із підручників, що виданий в Росії, проблема об'єктів права власності розглядається тільки стосовно окремих видів власності (права власності громадян, права державної і муніципальної власності [2, 368, 377]. Звернення до дореволюційної російської літератури також не дає конструктивних результатів. Тому в правозастосовчих цілях зміст поняття нерухомого майна (нерухомих речей) слід виявляти шляхом аналізу положень чинного цивільного законодавства.

Поняття нерухомого майна, як воно повинне розумітися в інституті іпотеки, визначається в абз. 2 ст. 1 Закону «Про іпотеку». Це визначення включає до себе вказання, перш за все, на земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці і невід'ємно пов'язані з нею, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення. Таке ж визначення нерухомого майна наводиться в ч. 1 ст. 181 ЦК з тією тільки різницею, що тут не зазначається на невід'ємну пов'язаність речей, що належать до категорії нерухомих, із земельною ділянкою. Очевидно, у цьому зазначенні не було необхідності, бо воно є не вповні коректним: все-таки ознака невід'ємної пов'язаності нерухомих речей з земельною ділянкою є лише повторенням зазначення на таку ознаку нерухомого майна як неможливість його переміщення без знецінення його та зміни його призначення. У Законі «Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обмежень» (абз. 4 ст. 2) дається таке ж визначення нерухомого майна, як і в ч. 1 ст. 181 ЦК. Очевидно, не було будь-якої потреби у спеціальному Законі повторювати визначення поняття нерухомого майна, що наводиться в основному акті цивільного законодавства (Цивільному кодексі України).

Видається, що більш правильним було б вказати у визначенні поняття нерухомої речі не на дві ознаки, як в абз. 2 ст. 2 Закону «Про іпотеку» (невід'ємна пов'язаність із земельною ділянкою та неможливість переміщення без знецінення або зміни призначення речі), чи на одну ознаку неможливості переміщення без знецінення або зміни призначення речі, як у ч. 1 ст. 181 ЦК, а на неможливість збереження річчю ознак, що індивідуалізують її у разі її переміщення. Це ще не означає, що знайдено критерій, за яким буде виокремлюватись нерухоме майно, але у такий спосіб будуть створюватись умови для такого виокремлення і буде правильно визначено напрямок вирішення проблеми. Що стосується повного вирішення проблеми виокремлення нерухомого майна як об'єкта іпотеки, то це можливе тільки шляхом встановлення більш деталь-

ного переліку видів речей, що належать до нерухомих. У зв'язку з цим доцільно було б врахувати, що в Цивільному кодексі Франції нерухоме майно визначається у цілій низці статей (ст. ст. 517–526), потім у декількох статтях описується рухоме майно [3, 227–230].

При визначенні видів нерухомих речей (об'єктів нерухомого майна) слід враховувати положення ч. 2 ст. 17 Закону «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», якою встановлюється, що державна реєстрація проводиться за наявності даних технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна. Отже, за відсутності таких даних державна реєстрація прав на нерухоме майно та їх обмежень не здійснюється. Тож треба звернутись до законодавства, яке визначає види об'єктів, що підлягають технічній інвентаризації.

Відповідно до п. 2 Інструкції про порядок проведення технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна до об'єктів, що підлягають інвентаризації, належать будинки (житлові, громадського та виробничого призначення, садові, дачні), споруди громадського і виробничого призначення, господарські споруди (колодязі, вигрібні ями, огорожі, ворота, хвіртки, замощення тощо), господарські будівлі (сараї (хлівні), гаражі, літні кухні, майстерні, вбиральні, погреби, нависи, котельні, бойлерні, трансформаторні підстанції, сміттязбірники тощо), гаражі, що не належать до господарських будівель (багатоповерхові, підземні, одноповерхові блокові), а також інженерні мережі, елементи благоустрою тощо. Це — вкрай широке розуміння об'єктів нерухомого майна. Ним охоплюються практично всі види майна, що пов'язане з землею. Не названі тільки дороги і тротуари. Проте вони можуть бути віднесені до інженерних мереж та елементів благоустрою. Це могло б бути підставою для висновку про те, що предметом іпотеки може бути будь-яке майно, що входить до наведеного переліку, тобто будь-яке майно, що не може бути переміщене із збереженням його індивідуальних ознак, належить до категорії майна нерухомого.

Такий висновок відповідає також змісту Закону «Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обтяжень». Цей Закон, як зазначалось вище, дає визначення нерухомого майна і не встановлює будь-яких виключень щодо кола об'єктів, які підпадають під це визначення. Причому підставою для державної реєстрації прав у разі їх виникнення тут називається не тільки свідоцтво про право власності на будівлю (частину будівлі), споруду (абз. 10 ст. 19), а й акт прийому нерухомого майна до експлуатації (абз. 12 ст. 19). Тобто, у випадках, коли видача свідоцтва про право власності на об'єкт нерухомого майна не передбачена (коли об'єкт не належить до категорії будівель або споруд), право власності може бути зареєстроване на підставі акту прийому нерухомого майна до експлуатації.

Таке розуміння нерухомого майна знайшло відображення в ст. 46 Повітряного кодексу України. Тут вживається термін «усі нерухомі об'єкти і споруди, розташовані на приаеродромній території». Із контексту цього Кодексу можна зробити висновок про те, що під нерухомими розуміються будь-які об'єкти, що пов'язані з землею, а не лежать чи стоять на землі.

Як зазначалося вище, визначення нерухомого майна в абзаці четвертому ст. 2 Закону «Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обтяжень» є тотожним визначенню нерухомого майна у ст. 181 ЦК. Але стосовно реєстрації прав на нерухоме майно у Цивільному кодексі України формулюються суперечливі положення. По-перше, зазначається на те, що «державна реєстрація прав на нерухомість і правочинів щодо нерухомості є публічною, здійснюється відповідним органом, який зобов'язаний надавати інформацію про реєстрацію та зареєстровані права в порядку, встановленому законом». Але ж це — не завжди один і той самий орган. Права на нерухоме майно, крім землі, реєструються на цей час комунальними підприємствами «Бюро технічної інвентаризації і державної реєстрації прав на нерухоме майно» [4, п. 5 розділу V «Прикінцеві положення»], права на землю реєструються державним підприємством «Центр державного земельного кадастру» (його територіальними підрозділами) [4, ч. 3, ст. 5]. Правочини реєструються державним підприємством «Інформаційний центр» Міністерства юстиції [5; 6]. Тому у ч. 2 ст. 182 ЦК слова «відповідним органом, який зобов'язаний...» слід замінити словами «уповноваженими організаціями, які зобов'язані...».

По-друге, ч. 1 ст. 182 ЦК не передбачає будь-яких виключень із зазначеного правила про державну реєстрацію права власності та інших речових прав на нерухомі речі, обмежень цих прав, їх виникнення, переходу і припинення. Але момент виникнення права власності на новостворене нерухоме майно прив'язується до моменту державної реєстрації права власності тільки абз. 3 ч. 2 ст. 331 ЦК. Абзац 2 цієї ж частини допускає, що законом (і навіть договором — незрозуміло, хто і з ким буде укладати договір) може бути передбачено виникнення права власності з моменту прийняття нерухомого майна до експлуатації, що суперечить ч. 1 ст. 182 і абз. 3 ч. 2 ст. 331 ЦК. В абз. 1 ч. 2 ст. 331 ЦК встановлюється, що право власності на новостворене нерухоме майно (називаються житлові будинки, будівлі, споруди тощо) виникає з моменту завершення будівництва (створення майна). Але ж такі об'єкти підлягають прийняттю до експлуатації, а право власності на них підлягає державній реєстрації. Тож абз. 1 та 2 ч. 2 ст. 331 ЦК не мають предмету правового регулювання, не застосовуються, тому підлягають вилученню.

Широке розуміння нерухомого майна (нерухомих речей) впливає із Тимчасового положення про порядок державної реєстрації прав власності на нерухоме майно. Це Тимчасове положення зберегло чинність після введення в дію Закону «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» в частині, в якій воно не суперечить цьому Закону, оскільки воно вирішує деякі питання, які не вирішуються названим Законом.

Зазначене Тимчасове положення до об'єктів, які не підлягають реєстрації (правотворчий орган не розрізняє реєстрацію об'єктів і реєстрацію прав), відносить споруди, що не пов'язані фундаментом з землею (вони не можуть належати до нерухомого майна, оскільки без шкоди для таких споруд вони можуть переміщуватися), а також тимчасові споруди. Положення про те, що тимчасові споруди «не підлягають реєстрації» не відповідає Закону «Про державну реє-

страцію прав на нерухоме майно та їх обтяжень», ч. 1 ст. 182 ЦК, а тому застосуванню не підлягає. Але ж відомо, що на практиці право власності та інші права на такі об'єкти, обмеження таких прав не реєструється.

Відомою і загальнопоширеною є практика, відповідно до якої дороги, тротуари, інженерні мережі (лінії електропередач, зв'язку, газо(водо)проводи, інші комунікації) не інвентаризуються, а право власності на них не оформляється документами, передбаченими для нерухомого майна.

Звичайно, закони повинні виконуватися. Але ж невиконання вимог Закону «Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обтяжень» на всі без винятків види нерухомого майна набуло широких масштабів, а виконання величезної за обсягом роботи щодо технічної інвентаризації всіх без винятків видів нерухомого майна, включаючи тимчасові споруди та інженерні мережі, потребує і часу, і коштів. Тож треба вирішити питання про доцільність реєстрації речових прав на всі без винятку види нерухомого майна та обґрунтувати у такий спосіб пропозиції щодо удосконалення відповідного законодавства.

Абстрактно розмірковуючи, державна реєстрація прав на нерухоме майно і його обтяжень може мати дві мети: 1) дотримання будівельних, протипожежних, санітарних, екологічних та інших правил забудови територій; 2) охорона прав на нерухомість, забезпечення стабільності правовідносин щодо цивільного обороту нерухомості та прав на неї. Закон «Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обтяжень» декларує в преамбулі такі цілі як «забезпечення визнання та захисту державою речових прав на нерухомість, створення сприятливих умов для забезпечення розвитку ринкових відносин, активізація інвестиційної діяльності, збільшення надходжень до державного та місцевого бюджетів». Але ж не підлягає сумніву, що непрямо державна реєстрація переслідує цілі дотримання правил здійснення забудови, бо без акта готовності об'єкту до експлуатації свідоцтво про право власності на будинок, будівлю, споруду, інший об'єкт нерухомого майна не може бути видане. Акт готовності об'єкта до експлуатації підписується, якщо на об'єкті виконані всі передбачені проектною документацією та державними стандартами, будівельними нормами і правилами роботи, а також змонтоване і випробуване обладнання [п. 6]. А на підставі зазначеного акта інспекцією державного архітектурно-будівельного контролю видається свідоцтво про відповідність збудованого об'єкта проектній документації, вимогам державних стандартів, будівельних норм і правил за формою, встановленою Мінрегіонбудом [7, п. 14].

Європейський Суд з прав людини виходить з того, що відповідальність держави за безпеку людей має посилюватись [8, 75–84]. Тому п. 2 Порядку прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів не передбачає будь-яких винятків із загального правила про прийняття в експлуатацію відповідними комісіями об'єктів нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту, в тому числі комунікацій та споруд інженерної та транспортної інфраструктури. Отже, безпека людей забезпечується прийняттям об'єктів в експлуатацію. За таких умов інвентаризація нерухомого майна, державна

реєстрація прав на нього має здійснюватись щодо об'єктів, які являють собою будинки, будівлі, споруди. У решті випадків інвентаризацію об'єктів та реєстрацію прав належало б здійснювати лише за ініціативою власника відповідного об'єкта (наприклад, якщо він бажає або контрагент договору про відчуження об'єкту, передання його в іпотеку, в оренду тощо вимагає оформлення та реєстрації права власності).

Відповідно до ч. 3 ст. 191 ЦК підприємство як єдиний майновий комплекс є нерухомістю. Цілком логічно, що після цього в частині четвертій цієї ж статті зазначається на те, що підприємство або його частина можуть бути, зокрема об'єктом застави. Але розгорнені положення, що регулюють відносини щодо іпотеки майнового комплексу підприємства, із Закону «Про заставу» були вилучені разом із всім розділом II «Іпотека» при прийнятті Закону «Про іпотеку». Що стосується Закону «Про іпотеку», то він не містить будь-якого зазначення на майновий комплекс підприємства як на предмет іпотеки. Майновий комплекс підприємства як предмет іпотеки не охоплюється і визначенням нерухомого майна (нерухомості) в абз. 2 ст. 1 Закону «Про іпотеку». Тож слід зробити висновок про те, що Закон «Про іпотеку» не передбачає передачі в іпотеку майнового комплексу підприємства, а тому такий об'єкт не може бути предметом іпотеки. Виникає, однак, питання про спосіб подолання колізії між висновком, який тут зроблено на підставі Закону «Про іпотеку», і прямим зазначенням у ч. 4 ст. 190 ЦК на те, що майновий комплекс підприємства може бути об'єктом застави (іпотеки). Положення ч. 4 ст. 190 ЦК цілком логічно могло б кваліфікуватися як спеціальне, що зберегло чинність після прийняття та введення в дію Закону «Про іпотеку». Але у п. 2 Прикінцевих положень Закону «Про іпотеку» зазначається на те, що раніше прийняті законодавчі акти не можуть застосовуватись в частині, в якій вони суперечать цьому Закону. Отже, і спеціальне положення ч. 4 ст. 190 ЦК у зв'язку з введенням в дію Закону «Про іпотеку» застосуванню не підлягає, а єдиний майновий комплекс підприємства предметом іпотеки бути не може.

Теоретично розмірковуючи, недоцільно було б обмежувати втягнення в цивільний оборот таких об'єктів як єдині майнові комплекси підприємств, зокрема шляхом заборони передачі їх в іпотеку. Тому суто теоретичний висновок про те, що «підприємство більш правильно вважати об'єктом лише зобов'язальних прав» [9, 107], не може перешкоджати іншому законодавчому рішенню. З іншого боку, слід враховувати, що майновий комплекс підприємства як предмет іпотеки має істотні особливості. Тому ці особливості не можуть бути відображені в єдиному законодавчому положенні, яким передбачається можливість передачі майнового комплексу підприємства в іпотеку (таке положення на цей час формулюється в ч. 4 ст. 190 ЦК). Тим більше проблематичним є передання в іпотеку частини підприємства. Висловлювалась думка про те, що «закріплена законодавством можливість частини підприємства виступати самостійним об'єктом цивільних правочинів потребує подальшого теоретичного осмислення та законодавчого врегулювання» [10, 39; 11, 133–134].

У визначенні нерухомого майна в абзаці другому ст. 1 Закону «Про іпоте-

ку» зазначається на те, що до нерухомого майна належать земельні ділянки. Відповідно до ч. 1 ст. 79 Земельного кодексу земельна ділянка — це частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами. Це — суто юридичне визначення. Дійсно, якщо стосовно земельної ділянки права не є визначеними, то вона не може бути предметом іпотеки, хоч би як фізичний об'єкт вона існувала і була виокремлена, огорожена. Право власності на земельну ділянку поширюється в її межах на поверхневий (грунтовий) шар, а також на водні об'єкти, ліси і багаторічні насадження, які на ній знаходяться (ч. 2 ст. 79 ЦК). Одночасно слід враховувати, що положення частини другої ст. 31 Закону «Про заставу», яким визнавалась можливість визнання предметом іпотеки багаторічних насаджень, чинність втратило. Чинне законодавство не допускає передання в іпотеку багаторічних насаджень.

Зокрема, абз. 4 ч. 1 ст. 5 Закону «Про іпотеку» обов'язковою умовою, за якою можливе передання нерухомого майна в іпотеку, визнає наявність реєстрації нерухомого майна у встановленому законом порядку як окремого виділеного в натурі об'єкта права власності. Багаторічні насадження як окремих виділених в натурі об'єктів права власності не можуть бути зареєстровані. Відповідно до визначення нерухомого майна як об'єкта реєстрації в абзаці четвертому ст. 2 Закону «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» до об'єктів реєстрації належать «об'єкти, розташовані на земельній ділянці (будівля, споруда тощо)». Коли в актах законодавства перелічуються однорідні члени речення, а потім вживається слово «тощо», то під ним розуміються предмети, які є подібними до перелічених [12, 153–155].

Нелогічно було б поставити поряд з будівлями, спорудами багаторічні насадження. Тому багаторічні насадження предметом іпотеки бути не можуть. Тим більше не можуть бути предметом іпотеки однорічні сільськогосподарські рослини. Вони передаються в іпотеку разом із земельною ділянкою, хоч у ст. 79 Земельного кодексу і не зазначається на те, що право власності на земельну ділянку поширюється на однорічні сільськогосподарські рослини, що ростуть на відповідній земельній ділянці.

Література

1. Право власності в Україні / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. — К. : Юрінком Інтер, 2000. — 816 с.
2. Гражданское право : учебник. Ч. 1 / под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. — М. : Теис, 1996. — 600 с.
3. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) / А. Довгерт, В. Захватаев ; пер. с фр. В. Захватаев. — К. : Знання : Книга Плюс : Істина, 2006. — 1008 с.
4. Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обмежень : Закон України від 1 лип. 2004 р. // Офіційний вісник України. — 2004. — № 30. — Ст. 1993.
5. Тимчасовий порядок державної реєстрації правочинів : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 26 трав. 2004 р. № 671 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 21. — Ст. 1420.
6. Інструкція про ведення державного реєстру правочинів : затв. наказом Міністерства юстиції України від 12 серп. 2004 р. № 86/5 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 33. — Ст. 2231.
7. Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів : затв. постановою Ка-

- білету Міністрів України від 8 жовт. 2008 р. № 923 // Офіційний вісник України. — 2008. — № 80. — Ст. 2694.
8. Шевчук С. Судовий захист прав людини : практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. Шевчук. — К. : Реферат, 2006. — 848 с.
 9. Романов О. Е. Предприятие и иные имущественные комплексы как объекты гражданских прав / О. Е. Романов. — С.Пб. : Юрид. центр Пресс, 2004. — 304 с.
 10. Кривобок С. Частина підприємства як об'єкт цивільно-правових правочинів // Право України. — 2005. — № 8. — С. 36–39.
 11. Кривобок С. Деякі питання, пов'язані з визначенням підприємства як майнового комплексу за Цивільним кодексом України // Право України. — 2003. — № 10. — С. 132–135.
 12. Романов А. К. Правовая система Англии : учеб. пособие / А. К. Романов. — М. : Дело, 2000. — 344 с.

Анотація

Чакышева А. Р. Предмет договору іпотеки за законодавством України. — Стаття.

У статті досліджуються об'єкти нерухомого майна як предмет іпотеки. У зв'язку з тим, що у законодавстві відсутній вичерпний перелік об'єктів нерухомого майна, вносяться пропозиції щодо вдосконалення чинного цивільного законодавства у цій сфері.

Ключові слова: іпотека, предмет іпотеки, об'єкти нерухомого майна.

Анотация

Чакышева А. Р. Предмет договора ипотеки по законодательству Украины. — Статья.

В статье исследуются объекты недвижимого имущества как предмет ипотеки. В связи с тем, что в законодательстве отсутствует исчерпывающий перечень объектов недвижимого имущества, вносятся предложения по усовершенствованию действующего законодательства в этой сфере.

Ключевые слова: ипотека, предмет ипотеки, объекты недвижимого имущества.

Summary

Chanysheva A. R. Subject of the Mortgage Agreement Under the Legislation of Ukraine. — Article.

In the article the objects of immovable property as subjects of mortgage are researched. As the legislation lacks the detailed list of objects of immovable property, propositions on improvement of current legislation in this sphere are made.

Keywords: mortgage, subjects of mortgage, objects of immovable property.

УДК 347.518

А. І. Бубіна

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ЗДОРОВ'Ю ВНАСЛІДОК ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ ПРИГОДИ

Об'єктом цивільного правовідношення є те матеріальне чи нематеріальне благо, із приводу якого це правовідношення виникає. Об'єктами цивільних правовідносин можуть бути речі, дії (у тому числі послуги), результати дій, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, особисті немайнові блага [1, 34]. У цивільних правовідносинах, що виникають внаслідок дорожньо-транспортної пригоди (далі — ДТП), об'єктом є дії, що полягають у відшкодуванні завданої матеріальної та компенсації моральної шкоди. Завдан-